

ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ ПОЗИК З МЕТОЮ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Пінькас С.В., аспірант,
Херсонський державний університет*

У статті виявлено можливі додаткові джерела фінансування сільських територій та узгоджено їх з традиційними фінансово-інвестиційними ресурсами; обґрунтовано зміст, функції, механізм здійснення та можливі напрями використання місцевих фінансових позик, здійснено аналіз та прогноз використання за допомогою монографічного та статистичного методів, методу математичного моделювання.

The article revealed possible additional sources of financing rural areas and agreed with their traditional financial and investment resources, reasonably content, functions, mechanisms of implementation and possible ways to use local financial loans, the analysis and forecast through the use of monographic and statistical methods, mathematical modeling.

Постановка проблеми. Збалансований розвиток сільських територій має виняткове значення для гармонійного розвитку всіх регіонів країни, формування раціональної системи розселення, територіальної організації суспільно-економічної діяльності. В сучасних умовах сільські території характеризуються зменшенням кількості сільських поселень, погіршенням демографічних показників відтворення сільського населення, скороченням обсягів аграрного виробництва, ресурсозабезпечення та відтворення довкілля. Однією з перешкод для вирішення вказаного комплексу проблем є відсутність необхідних фінансових коштів. Традиційно їх джерелами вважаються ресурси місцевих бюджетів. Проте до важливих джерел їх формування можуть бути віднесені і місцеві позики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання на розвитку сільських територій є предметом досліджень економістів-агрономів: О.Ю. Єрмакова, М.М. Ігнатенка, О.І. Павлова, П.Т. Саблука, В.К. Терещенка, К.І. Якуби. Проте проблеми фінансування та інвестиційного забезпечення сільських територій вивчено не достатньо, що потребує поглиблених досліджень. Особливо це необхідно в умовах формування дефіцитного бюджету, зростання інфляційних процесів, проявів світової економічної кризи.

Постановка завдання. Завданням даного дослідження є виявлення можливих додаткових джерел фінансування сільських територій та узгодження їх з традиційними фінансово-інвестиційними ресурсами. Такими уявляються місцеві фінансові позики. У статті обґрунтовуються їх зміст, функції, механізм здійснення та можливі напрями використання. Аналіз та прогноз використання здійснюється з допомогою монографічного та статистичного методів, методу математичного моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання місцевих позик для фінансування регіональних програм розвитку сільських територій в Україні можливе тільки у межах розвитку відповідних територіально-адміністративних одиниць. Причому сільська та місцева регіональна влада повинна мати формалізовану стратегію (концепцію) свого розвитку на середню (три-п'ять) та довгострокову (десять-двадцять років) перспективу. При цьому необхідно підтвердити можливість виконання розробленої стратегії (концепції) в цілому та забезпечення ресурсами, у т.ч. інвестиційними, зокрема.

Використання місцевих позик має бути органічно ув'язане зі стратегією (концепцією) розвитку сільської території, а точніше, бути націленим на її фінансово-інвестиційне обслуговування. При формуванні таких програм на базі облігаційного фінансування необхідно враховувати загрози (ризики) та варіанти їх нейтралізації (хеджування). Місцеві позики повинні являти собою складовий елемент внутрішньо єдиної структури фінансово-інвестиційної системи регіону (адміністративного району, адміністративної області).

Іншими словами, регіональній або місцевій владі необхідно мати спеціалізовану підсистему фінансового управління, яка б координувала процес облігаційного залучення та ефективного використання акумульованих коштів. Найважливішою функцією цієї системи є оптимізація портфеля залучених коштів, тобто підтримання оптимального балансу (пропорцій) між коротко- середньо- та довгостроковими позиковими інструментами місцевого бюджету, підтримка ліквідності балансу позик та забезпечення потрібної ритмічності погашення позичкових зобов'язань.

Борг, інвестиційні плани та зобов'язання повинні бути складником середньострокового фінансового прогнозу, де також необхідно вказати орієнтовні розрахункові доходи, витрати, вартість обслуговування позикового боргу та інвестиційні витрати, визначені на основі певного набору припущень. Кожна з перелічених статей може бути змінена окремо або в комбінації з іншими, що дозволить проводити аналіз їх чутливості в умовах різних сценаріїв. Результати такого аналізу повинні стати основою для визначення обсягу позики, який можна залучити в даний період і, відповідно, обсяг інвестицій у програми забезпечення розвитку сільських територій (інфраструктури, сільського туризму, місцевих виробництв, власне організації території тощо).

Залучення запозичених коштів необхідно здійснювати з метою фінансування економічно та соціально-значимих регіональних або міських інвестиційних програм і проектів, реалізація яких і веде в коротко або середньостроковій перспективі чи до значного скорочення базових бюджетних витрат (наприклад, на житлово-комунальне господарство, інфраструктуру, відновлення національної культурно-історичної спадщини), чи до створення можливостей для підсилення конкурентних позицій місцевих товаровиробників, появи нових робочих місць, що в результаті сприятиме збільшенню дохідної частини місцевих бюджетів, підвищенню рівня та якості життя сільських жителів.

Фінансування за допомогою місцевих облігацій використовується: для фінансування прибуткових регіональних проектів, що окуплюються; для фінансування неприбуткових об'єктів, що потребують одночасних великих коштів, яких не має щорічний бюджет, у т.ч.: капітальний ремонт, реконструкція та нове будівництво об'єктів соціальної інфраструктури і створення та підтримка у робочому стані місцевої виробничої інфраструктури (меліоративні мережі, мости, дороги та інше); для вирішення житлово-комунальних проблем.

Кожна програма, яку збираються фінансувати через місцеві облігації, повинна пройти багатоступеневу систему аналітичного моделювання. Перший етап - розробка капітальних витрат по проекту в поточних цінах. Другий етап - укладення документа, що відображає передбачені витрати та потоки коштів за весь час функціонування програм сільського розвитку. На цьому етапі проводиться розрахунок фінансової окупності проекту для визначення його фінансових характеристик. Третій етап - проведення економічного аналізу "вигідність-витрати", в якому після скрупульозного вивчення вигод, що будуть отримані від проекту, та витрат (прямих і непрямих), пов'язаних з ним, робиться результативний висновок про його право на існування, життєздатність. Важливо змоделювати рух банківської облікової ставки, тому що її ріст може призвести до невиправданих витрат при погашенні позики.

Найвідоміша модель проходження майбутньої емісії та її результатів включає такі етапи:

1. Визначення мети використання емісії облігацій. Які проекти інфраструктури необхідно профінансувати. Як зібрані фонди можуть допомогти в управлінні фінансами.

2. Економічний та фінансовий аналіз. Які витрати та вигоди по проектах, що пропонуються. Що мається на увазі забезпечити цими коштами. Чи здатні самі проекти створювати доходи, з яких можна було б організувати фінансування облігацій.

3. Визначення джерел виплат та кредитний аналіз. Які джерела виплати, що могли б бути використані або прийняті як зобов'язання? Наскільки надійні джерела виплати.

4. Визначення фінансового впливу та управління пріоритетними сферами бюджету виконкому. Як подіє фінансування облігації на загальний бюджет. Які проекти виконкому є найбільш терміновими та значними.

5. Аналіз ємності фінансових ринків. Чи є кошти на облігації. Які порівняльні процентні ставки. Який ринок довгострокового капіталу. Які кредитні вимоги.

6. Дизайн облігацій, їх структура, строки та умови. Який об'єм емісії. Якою буде процентна ставка. Який строк погашення. Які фінансові джерела маютьься на увазі для здійснення виплат. Які загальні та часткові умови.

7. Підготовка угоди з агентом емісії. Хто буде агентом з продажу облігацій. Хто буде довіреною особою, реєстратором і агентом по здійсненню виплат з облігацій. Яка сума комісійних буде виплачена за вищеперелічені послуги.

8. Юридичні аспекти та статус місцевих владних структур. Якими законами регулюється емісія. Як оформляються висновки сесії місцевих рад по затвердженню рішення щодо емісії та його виконанню.

9. Маркетингова програма. Як оголосити про емісію облігацій. Як провести рекламну кампанію емісії. Як привабити покупців.

Емітування місцевих облігацій в Україні не отримало достатнього розвитку. Остання вдала емісія першого етапу була проведена у м. Бровари Київської області декілька років тому, але всього на 1 млн. грн. Серед основних причин, через які установи місцевого самоврядування вкрай неефективно використовували, а потім практично не використовують ці фінансові інструменти, можна назвати такі: недостатність в установах місцевого самоврядування кваліфікованих спеціалістів з питань емісії і обігу облігацій місцевих позик, низький рівень мобілізаційних можливостей багатьох місцевих бюджетів, недостатня ємкість первинного регіонального фінансового ринку (розміщення) та мізерна глибина вторинного ринку (подальшого обігу). Для подолання цього фактора треба поширювати облігації за межами емісійних територій, щонайменше – на теренах регіону розміщення тієї або іншої сільської території, обмежені фінансові можливості основної маси жителів регіонів (особливо депресивних місцевостей), відсутність необхідного рівня довіри з боку інвесторів до місцевих владних установ, жорстке та майже дискримінаційне (порівняно з корпоративними облігаціями, наприклад) нормування поведінки місцевої владної установи-емітента, крайнє обмеження нормативними актами об'єму інвестування в цей фінансовий інструмент з боку ІСІ, занижений рівень інформаційної прозорості місцевого сегмента фондового ринку, недостатній рівень розвитку регіональної інфраструктури фондових ринків на фоні значного розміру емісії загальнодержавних та корпоративних цінних паперів. Вихід на суттєво заповнений ринок може не бути ефективним. Регіональні емісії ще не знайшли своєї "фінансової ніші", якихось коштів, що не вичерпуються іншими фінансовими інструментами. Емітенти виходять із потреб міста у фінансових коштах, а не з можливостей економічної орієнтації інвесторів.

При моделюванні способу розміщення місцевих облігацій необхідно враховувати: певну обмеженість загального контингенту потенційних покупців; достатню прозорість інвестиційних можливостей суб'єктів регіонального господарювання для установ місцевого самоврядування; сезонну наявність коштів інвесторів даного регіону, пов'язану із його спеціалізацією в суспільному поділі праці та ін.

Це означає, що поряд з названими способами розміщення фінансових інструментів можна використати:

1. Персональну співбесіду з найбільш перспективними підприємцями та менеджерами значних корпорацій про придбання облігацій позики.

2. Проведення безпосередньо на виробництві підписки серед найманих працівників за спеціальним переліком господарств регіону з відносно достатнім та своєчасним зарплатним фондом та інші подібні заходи.

Висновки. З урахуванням специфіки роботи підприємств та установ соціальної інфраструктури, чисельності сільського населення, необхідності довгострокових вкладень, прилюдності, прозорості та контролю позик слід зупинитися на тому, що основним утримувачем місцевих облигацій має бути населення, кошти якого можуть послужити для фінансування та інвестування в розвиток сільських громад, у першу чергу, в об'єкти житлово-комунального господарства, освіти, культури, охорони здоров'я, спорту, сільського туризму, агропромислового виробництва, дорадництва.

Перспективи подальших досліджень використання місцевих позик для вирішення проблем соціально-економічного розвитку сільських громад та сільських територій у цілому пов'язані з оцінкою та аналізом умов емісії й обігу місцевих позик, амортизації облигацій місцевих рад, обґрунтуванням сфер їх розміщення та результативністю попередніх подібних заходів.

Література:

1. Борисова В.А. Фінансово-економічний механізм відтворення природного ресурсного потенціалу АПК в регіоні / В.А. Борисова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія фінанси і кредит. – 2004. – № 2. – С. 42 – 51.

2. Єрмаков О.Ю. Соціальна інфраструктура у розвитку сільських поселень / О.Ю. Єрмаков, А.М. Крюковський // Економіка АПК. – 2006. - № 1. – С. 129-133.

3. Малюга Л.М. Аналіз фінансово-економічного стану аграрних підприємств / Л.М. Малюга // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 100 – 104.

4. Павлов О. Розвиток сільських територій України: шлях до євроінтеграції чи "євроасиміляції?" / О. Павлов // Актуальні проблеми державного управління: [зб. наук. пр.]. ОРІДУ НАДУ. – О.: ОРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 1 (29). – С. 93-99.

УДК 338.439.5:633.1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО БАЗИСУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ТА РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ

*Погріщук Б.В., д.е.н., доцент,
Вінницький інститут економіки*

Тернопільського національного економічного університету.

У роботі визначено особливості формування економічних відносин у сфері зерновиробництва та ринку зерна, обґрунтовано напрями їх реалізації під впливом організаційно-економічних чинників сучасного інституціонального середовища.

In this paper the specific features of economic relations in the field of grain and grain market, the directions of their implementation under the influence of organizational and economic factors of modern institutional environment.